

JAN SÖDERQVIST OM

folkomröstningars förkastlighet

Vad ska vi egentligen ha politikerna till? Deras tilltagande maktlöshet och minskande manöverutrymme gör dem alltmer stryktäcka och fjäskiga.

Och när de nu vägrar att fatta beslut i en såpass viktig och komplex fråga som EMU, och gör den till föremål för ännu en spektakelbetonad folkomröstning, innebär det i praktiken att de arbetsvägrar och därmed avhänder sig ännu mer makt, vilket undergräver deras redan utsatta position ännu mer. Därför måste deras allmänna funktionsduglighet ifrågasättas.

Vi har ju för Guds skull redan röstat om EMU. Flera gånger, dessutom. Dels när vi folkomröstade härom sistens om ett Maastricht-fördrag som innefattar en valutaunion, dels när vi därefter har bekräftat det hela genom att välja en kraftig riksdagsmajoritet för en anslutning. Så vad är problemet?

VISSERLIGEN HAR VI EN GAMMAL fin tradition i Sverige av att strunta blankt i folkomröstningarnas resultat, och tack och lov för det. Fortsatt västertrafik hade, till exempel, inte varit sådär jätteluckyt. Men något sådant vågar vi inte lita på den här gången. "Folkviljan" ska förmodligen respekteras. Vilket är detsamma som att slagord och kändistjafs kommer att fälla avgörandet. Och ingen behöver ta något politiskt ansvar.

Somliga, särskilt till höger, menar att politik och politiker är av ondo rent generellt, och att täta folkomröstningar är ett prima sätt att beskära valda representanters makt. Dessa sägs utgöra en egen klass och förmodas främst se till egna intressen, och något ligger det väl möjligen i detta. Men följer därav verkligen att folket självt är skickat att avgöra komplicerade ödesfrågor?

MASSANS DUMHET är ju det klassiska argumentet mot folkomröstningar. Men problemet är nog i så fall inte så mycket begåvning som intresse, tid och tillgång till relevant information. I den grekiska statsstaten diskuterades frågorna av engagerade medborgare på torget, vilket var lätt gjort eftersom antalet röstberättigade var begränsat. I våra dagar, när statsbildningarna har vuxit och rösträtten har utvidgats, har vi istället massmedierna. Vilket i det aktuella fallet innebär att Helle Klein och någon till sitter i en

tv-soffa och betygsätter hur pass tråkiga de nyss debatterande partiledarna har varit. Detta i Sveriges public service-television. Det är så seriöst det blir.

Vänner av täta folkomröstningar har sitt paradiset på jorden: Kalifornien. Här har man i libertariansk anda fråntagit politikerna makten över mer än 85 procent av budgeten, vars användning redan är föreskriven av folkomröstningar. Frågan är då vem som har erövrat den makt som politikerna har tappat. Folket? Nja, möjligen rent formellt. I själva verket finns makten, som Fareed Zakaria skriver i sin uppmärksammade bok "The Future of Freedom", samlad ingenstans. Kalifornien är idag ett konkursbo, omöjligt att administrera när penningstarka särintressen skriver sina egna lagar med hjälp av påkostade propagandakampanjer, utan att behöva gå en omväg över en politisk församling. Det gemensamma far illa, exemplen är hur många som helst. Politiken retirerar, och med politikernas tilltagande makt- och ansvarslöshet följer, begripligt nog, en tilltagande respektlöshet från medborgarnas sida.

OCH NÅGONSTANS HÄR är det väl skon faktiskt klämmer. Direkt demokrati fungerar bara under mycket speciella omständigheter där väljaren i princip också är valbar, det vill säga: i små församlingar med goda och jämnt spridda kunskaper. Vad vi har istället är den representativa demokratin och den delegerade maktutövningen, ett system som folkomröstningen undergräver utan att kunna erbjuda något annat än undermålig tv-underhållning i gengäld. Liksom deflation är ett mer akut hot än inflation i många viktiga ekonomier, är politikens svaghet idag i viktiga avseenden mer problematisk än dess styrka. Varför röstskolk i höst kunde betraktas som en medborgerlig välgärning.

Jan Söderqvist (jan.soderqvist@bahnhof.se) är redaktör på tidskriften Axess, kritiker i bland annat Svenska Dagbladet, och författare till bland annat "Det Globala Imperiet" (med Alexander Bard).

